

ТЕОРІЯ КУЛЬТУРИ ТА ЕСТЕТИКА

УДК 130.2:[7.032+7.033]

DOI: 10.26565/2306-6687-2019-60-06

ЗАЛІЗНИЦЯ ТА ВОКЗАЛ ЯК УРБАНІСТИЧНІ КОНЦЕПТИ У ТВОРЧОСТІ С. ЖАДАНА

Нестеренко В. О.

Кафедра українознавства
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна,
Харків, майдан Свободи 6, к. 2-42,
nester.vicky@gmail.com,
ORCID 0000-0001-5773-5014

Дана стаття присвячена актуальній темі сучасної культурології – вивченню значення урбаністичних концептів «залізниця» та «вокзал» у художній літературі. Дослідження є міждисциплінарним, адже базується на ідеї «смерті автора», що висловлена філософом Р. Бартом та, крім того, залучає до дискусії культурологів, філософів, літературознавців та істориків. Такий підхід дозволяє відійти від традиційного біографічного аналізу та вписати творчість письменника у набагато ширший контекст. Джерелами статті є твори С. Жадана, що були написані письменником за останні 25 років. Для аналізу були використані не тільки прозові оповіді, але й вірші, і навіть пісні. Творчість письменника була обрана для дослідження, адже створений їм наратив можна назвати популярним серед різних верств населення, а, отже, його можна вважати сховищем колективних значень. Тим не менш, в статті робиться акцент на тому, що ми досліджуємо артикульовані автором значення не через його біографію, а з точки зору загального дискурсу, який, слідуючи за Р. Бартом, і відображається у творчості письменника. Таким чином, наратив автора, що обумовлений дискурсом, перетворюється на словник колективних сенсів суспільства, що створює цей дискурс.

Під час роботи було виділено наступні значення концепту «вокзал»: точка початку та завершення, місце транзитності, особливий простір як «місто в місті», елемент, що трансформує міський простір навколо себе та надає йому нових асоціацій. Залізниця, як концепт, означається в літературі як процес подорожі, символізує рух та перехідні стани суб'єкта (як індивідуальної особистості, так і більш глобальних аспектів). Знайдені символи були порівняні з архітектурним оформленням українських вокзалів та з тим, як змінює урбаністичну логіку міста поява вокзалу та залізничних шляхів. Завдяки цьому порівнянню було виокремлено ряд практичних тез щодо роль вокзалу та залізниці у міському просторі.

Ключові слова: Сергій Жадан, місто, міський простір, концепт, залізниця, вокзал, смерть автора, урбаністика, архітектура, семіотика.

Нестеренко В. О. (кафедра українознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна) ЖЕЛЕЗНАЯ ДОРОГА И ВОКЗАЛ КАК УРБАНИСТИЧЕСКИЕ КОНЦЕПТЫ В ТВОРЧЕСТВЕ С. ЖАДАНА

Данная статья посвящена актуальной теме в современной культурологии – изучению значения урбаністических концептов «железная дорога» и «вокзал» в художественной литературе. Исследование является междисциплинарным, так как базируется на идеи известного философа Р. Барта о «смерти автора». Статья привлекает к дискуссии историков, философов, культурологов, литературоведов. Таким образом мы отходим от традиционного биографического анализа и вписываем творчество автора в намного более широкий контекст. Источниками данной статьи являются произведения С. Жадана, которые были написаны за последние 25 лет. Для анализа использовалась не только проза, но и стихи, и даже песни. Творчество писателя было избрано для исследования, так как созданный им наратив можно назвать

популярним среди различных страт населения, и поэтому оно может считаться хранилищем коллективных значений. Тем не менее, в статье акцентируется внимание на исследование артикулированных автором значений не через его биографию, но с точки зрения общего дискурса, который, как писал Р. Барт, отображается в творчестве писателя. То есть, нарратив автора, обусловленный дискурсом, превращается в словарь коллективных значений общества, которое создает данный дискурс.

Во время работы были выделены следующие значения концепта «вокзал»: точка начала и конца, место транзитности, особенное пространство «город в городе», элемент, который превращает городское пространство вокруг себя и придает ему новых ассоциаций. Железная дорога как концепт определяется в литературе как процесс путешествия, символизирует движение (как индивидуума, так и общества). Найденные символы были сравнены с архитектурным оформлением украинских вокзалов и с тем, как меняет логику городского пространства появление вокзалов и железнодорожных путей.

Ключевые слова: С. Жадан, город, городское пространство, концепт, железная дорога, вокзал, смерть автора, урбанистика, архитектура, семиотика.

Nesterenko V. O. (Department of Ukrainian studies, V. N. Karazin Kharkiv National University) RAILWAY AND RAILWAY STATION AS URBANISTIC CONCEPTS IN WORKS OF S. ZHADAN

The article is devoted to the important subject of modern cultural study – to the studying of meanings of the urban terms «railway» and «railway station» in fiction. The research is interdisciplinary, because it's based on the idea of the death of author by famous literary critic and theorist Roland Barthes. Moreover, the article engages in discussion of the problem historians, philosophers and other humanities. Such approach allows overflow the traditional biographical analyze and interline the works of the author in wider context. The resources of the article are the fiction by famous Ukrainian writer Serhiy Zhadan, which was written during last 25 years. For the analyze were used not only prose, but poems and even songs. Fiction by S. Zhadan was chosen for research because the narrative created by him can be called popular among the different groups of peoples, and then it can be called the depository of collective meanings.

Besides this, we need to stress, that in the article the research of the meanings articulated by author was analyzed not through his biography but through the general discourse, which – according to R. Barthes – is described in the fiction of writer. That is why the author's narrative, which is conditioned by discourse, transformed into the vocabulary of common meanings of society, who create this discourse.

During the work on the article the next meanings of the concept «railway» was stressed: the point of the begin and the end, the place of transit, the special place as «the city in the city», the element, which changes urban place around it and gives it new associations. The «railway station» as a concept is understanding in literature as the process of travelling, it symbolized the moving and transferring states of subject (as individual, and as collective). The meanings which were find were comparable with the architectural view of the Ukrainian railway stations and with this how the appearance of railway and railway station changed the urban logic of city. Due to this comparable the several practice ideas about the place of railway in urban space were found.

Key words: Serhiy Zhadan, the city, the urban space, the railway, the railway station, the concept, the death of the author, the urban study, architecture, semiotic.

Урбаністичні студії, як частина культурології, неможливі без залучення міждисциплінарних методів дослідження. Складно провести чітку межу між літературознавчим та філософським вивченням текстів про місто. Дослідники шукають образи міста, що продукуються різними соціальними групами, простежують їх еволюцію та способи побутування міського простору в тексті. Проте, слід зазначити, що під час таких студій головний акцент найчастіше робиться на аналізі тексту через постать автора, його біографію та особистісні переживання. Такий підхід, до речі, є популярним як серед літературознавців,³ так і серед істориків.⁴ Натомість дана стаття буде базуватися на ідеї «смерті автора», що була висловлена Р. Бартом,⁵ що перетворює зміст тексту на колективний витвір автора та читачів, які сприймають його символіку. Таким чином, це зміщує акценти і дозволяє шукати у творах не тільки значення, що створюються однією людиною (автором), але й групові сенси, що відповідають особливому дискурсу.

Джерела даного дослідження – прозові та віршовані (в тому числі, покладені на музику) твори Сергія Жадана. Вони були обрані для аналізу за наступними критеріями: їх дія переважно

³ Котинська К. Львів: перечитування міста. Львів: Видавництво Старого Лева. 2007. С. 10

⁴ Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569 – 1999. Київ : Дух і літера, 2012. С. 46-47.

⁵ Барт Р. Смерть автора. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. Москва. 1994. С. 385.

відбувається в сучасній Україні, тому створені образи знайомі та близькі читачу; вони є доволі популярними, судячи із тиражів книжок, зі сторінок письменника у соцмережах Facebook та Instagram та його участі у величезній кількості літературних подій. Ми маємо доволі значну кількість різнотипних текстів Сергія Жадана просякнених одними й тими ж символами. Ці тексти є поширеними серед українців різних страт та вікових груп, що дозволяє говорити про репрезентативність їх сенсів для всього суспільства. Саме тому творчість Жадана може сприйматись як загальна енциклопедія значень, і, як в словнику, ми можемо шукати в цьому тексті тлумачення обраних нами концептів. Ця ідея не є новою. В тому числі, Т. Лук'янець висловлювала подібні думки, досліджуючи концепт «місто» у текстах англійських поетів. Так само К. Котинська аналізує образ міста, що творять різні автори через їх національну приналежність.⁶ Проте авторки, знову-таки, акцентують увагу на постатях авторів, в той час як ми максимально намагаємось ігнорувати особистісні характеристики.⁷ Постать автора обіймає чільне положення і в роботі О. Забужко, присвяченій біографії Т. Г. Шевченка.⁸ Отже, з одного боку, можемо стверджувати популярність використання художніх текстів як джерел міських образів, з іншого боку – більшість дослідників передовсім звертається до постаті автора, в той час як ми намагаємось таких звертань уникнути.

Для аналізу обраних текстів ми використовуємо семіотичний підхід. Звернемося до методологічних засад нашого дослідження, а точніше до ідеї смерті автора. Р. Барт вважав, що «в письме уничтожается всякое понятие о голосе, об источнике»,⁹ тому не варто шукати пояснення сенсу тексту у життєвих драмах та долі письменника. Натомість, у творах промовляє символічна мова тексту як така, і всі сенси збираються в одній точці — у точці читача. Кожен твір породжується дискурсом, який, в свою чергу, породжений продуктами культури, до яких входить і текст. На думку Р. Барта, текст, що пишеться під впливом існуючого дискурсу, можна вважати щонайменше діалогом.¹⁰ Семіотичний код тексту реконструюється, в тому числі, через контекст в якому згадуються ті чи інші поняття. Таким чином, ми не будемо шукати причини вокзальних мотивів у життєписі письменника, натомість спробуємо розглянути його доробок як вже згадану енциклопедію значень вокзалів та залізниць як урбаністичних концептів.

Чим «смерть автора» може бути кориснішою для дослідника аніж пошук коренів символіки у біографії письменника? Розглянемо на конкретному аспекті. Дослідник творчості Сергія Жадана О. В. Шаф підкреслює, що тема руху є однією з найголовніших у текстах письменника. Передовсім це пов'язується із контекстом так званої «маскулінної безпритульності»¹¹, що, знову-таки, є відсилкою до постаті автора і його власної гендерної приналежності. Проте подібне трактування обмежує значення творчості С. Жадана, привласнюючи зібрані ним історії лише його особистому досвіду, або, трохи ширше, представникам його гендеру. Аналіз з точки зору «смерті автора» вписує цей текст щонайменше у широкий контекст степового регіону України, де населення постійно перебуває у стані руху, або ж навіть у загальний контекст українського смислового поля, і історії держави, що постійно перебуває у стані транзитності. Отже, «смерть автора» дозволяє значно розширити звичне нам розуміння символіки художніх текстів. З іншого боку, аналізуючи тексти Сергія Жадана з точки зору гендерної психології О. В. Шаф позначає вокзал як символ нестабільності, тимчасовості, проміжного простору.¹² Проте подібна нестабільність не є особливістю тільки маскулінного гендеру. Виходить, спроба аналізу через постать автора накладає певні обмеження, а інколи навіть призводить до протиріч. Протівники такого підходу можуть дорікати, що головна тема творів Сергія Жадана – історії покоління, що виросло в Радянському союзі і опинилось в незалежній Україні.¹³ Тобто, як представник порубіжного покоління, письменник може описувати його лише

⁶ Котинська К. Львів: перерахування міста. Львів: Видавництво Старого Лева. 2007. 240 с.

⁷ Лук'янець Т. Концепт МІСТО та урбаністична поезія: мультимодальний дискурсивний аналіз взаємодії матеріальних та вербальних знаків. HUMANITIES & SOCIAL SCIENCES 2011" (HSS-2011), 24-26 NOVEMBER 2011. LVIV, UKRAINE. С. 114.

⁸ Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. Київ: Факт. 2009. 148 с.

⁹ Барт Р. Смерть автора. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. Москва. 1994. С. 386.

¹⁰ Барт Р. SZ. 2-е изд., испр. Москва : URSS. 2001. С. 14

¹¹ Шаф О. В. Мотив мандрів у творчості Сергія Жадана в контексті «маскулінної безпритульності». – С. 91.

¹² Шаф О. В. Мотив мандрів у творчості Сергія Жадана в контексті «маскулінної безпритульності». – С. 92

¹³ А. В. Землянська, О. В. Стрілець ТРАГІЧНИЙ ОБРАЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У РОМАНІ С. ЖАДАНА «ВОРОШИЛОВАГРАД» Наукові записки Національного університету «Острозька академія» – С. 114-116

з точки зору особистого досвіду. Проте варто зазначити, що його герої дуже різнотипні, представляють різні гендери та суспільні групи, тож неможливо уявити, що автор переживав особисто біографії кожного з них. Це перекликається з питанням, що задає Р. Барт у своїй класичній статті: як О. Бальзак міг настільки реалістично описати відчуття трансвестита?¹⁴ Саме через дискурс та символічний код, що був зрозумілий автору та читачам, а не через особистий досвід. Отже, ідея «смерті автора» відкриває перед дослідником нові можливості.

В основі цієї роботи лежить аналіз наступних текстів: роман «Ворошиловград» (2010 р.), збірка віршів «Господь симпатизує аутсайдерам» (яка містить поезію з 1995 р. до 2016 р.), «Біг мак: перезавантаження» (збірка оповідань, 2003 р.), збірка віршів «Тамплієри» (2016 р.) та пісень з альбомів «Пси» (2016 р.) гурту «Жадан і Собаки» та «Лінія Манергейма» (2018 р.) і «Бої без правил» (2018 р.) гурту «Лінія Манергейма». В обох гуртах вокалістом виступає сам Сергій Жадан. Отже, названі видання репрезентують творчість автора у 1995-2018 рр. За цей період українське суспільство пройшло достатню кількість революцій та потрясінь, проте, аналізуючи зібрані «сенси» за хронологією можемо сказати, що набір їх значень не змінився.

Спробуємо структурувати знайдені значення вокзалів та залізниць в обраних текстах. Слід зазначити, що вокзальні будівлі часто виглядають як дуже помпезні споруди, натомість як раз пафосу ми не зустріли у досліджуваних текстах. Весь створений владою офіційний «пафос» деконструється, натомість відкривається більш чуттєве сприйняття обраних нами концептів.

Отже, найчастіше у творах підкреслюється «транзитна атмосфера»¹⁵ вокзалу, адже він є точкою очікування подорожі. Вокзал сприймається початком пригоди, він же є початком історії: «усі ті історії з життя, які я можу згадати й переповісти, зводяться в мене до кількох таких схожих варіантів, де обов'язково в якийсь момент хтось припхається на вокзал».¹⁶ Необхідно зазначити, що поява вокзалів в міському просторі ламає їх структуру, адже тепер саме вокзал найчастіше стає точкою відліку, з якої зовнішній спостерігач починає опановувати міський простір і омегою цього процесу опанування або кінцем подорожі. Аналізуючи проекти вокзалів Західної України, архітектори зазначають, що дуже популярним їх елементом були алюзії на башти та ворота, що символізували вхід у місто.¹⁷ Розглядаючи сучасні вокзальні будівлі українських міст, можна також звернути увагу на обов'язковий елемент «воріт» у їх конструкції (яскраво виражені «ворота» мають харківський, київський, дніпровський, запорізький, вінницький, чернівецький вокзали, а ужгородський має ще й символічну башточку). Така типовість вокзалів, попри різні архітектурні стилі та часи будівництва, призводить до того, що хоча з них ми починаємо вивчення нових міст, ми не запам'ятовуємо зовнішній вигляд вокзалу. Так само в обраних нами творах неможливо виділити жодного «особливого» вокзалу, всі вони з'являються перед читачами як безособові явища.

На загальному тлі міського простору простір вокзалу одночасно в ньому і зовсім йому не належить, «вокзал — це місто в місті».¹⁸ Таким чином, він сприймається як подвійний простір, адже одночасно входить і до міського, і до транзитного. Він займає значну площу міського простору, адже потребує власної інфраструктури, що включає не тільки ремонтні майстерні, депо, помешкання для робітників, але й офісні приміщення, крамниці тощо. Показово, що поява вокзалу змінює просторову логіку міста: центральною артерією стає вулиця, що пов'язує адміністративний центр та вокзал. Саме така метаморфоза відбулась з просторовою логікою Харкова: після відкриття вокзалу у 1869 р. центральною вулицею стала вулиця, що поєднувала центр міста та вокзал — Катеринославська. Вона залишалась головною артерією до 1930-тих, коли у місті з'явився новий центр на площі Дзержинського (сучасна — площа Свободи) і центральною стала вулиця Сумська, що поєднувала дві головні площі. Таким чином, тексти передають відчуття певної «іншорідності», що дійсно відповідає місцю вокзалів у міському просторі.

Аналізуючи мапи сучасних українських міст, можна сказати, що вокзальні колії ніби прорізають сучасний міський простір, формуючи специфічні райони. Які це райони? На це питання ми також можемо знайти відповідь у текстах. Вокзал оточують «бандитські райони,

¹⁴ Смерть автора

¹⁵ Жадан С. В. Біг Мак. Перезавантаження : збірка. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015 . С. 62

¹⁶ Жадан С. В. Біг Мак. Перезавантаження : збірка. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015 . С. 83

¹⁷ Студницький І. Ретроспективізм у архітектурі вокзалів України другої половини XIX – першої третини XX ст.: стилістичні особливості та принципи художньої взаємодії. - Вісник Львівської національної академії мистецтв. Вип. 24. – С. 249

¹⁸ Жадан С. В. Біг Мак. Перезавантаження : збірка. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015. С. 171

територія алкогольної залежності».¹⁹ Виходить територія вокзалу маркує собою бідняцькі райони, «брудні платформи, потяги і пиво».²⁰ Варто зазначити, що подібний опис не завжди відповідає «дійсності», адже навколо сучасних вокзалів існують будинки людей різного рівня заможності. Проте образ залишається саме таким, що знову-таки виринає «вокзал» з «нормального» простору міста і наповнює його маргінальними елементами.

З самою залізницею пасажир не взаємодіє безпосередньо, тому вона сприймається на рівні відчуттів та, скоріше, як процес переміщення від одного вокзалу до іншого. Залізниця стає символом підкореності простору, а «міністерство шляхів сполучення» названо тоталітарною сектою, яка ним опікується. Її можна вважати одним з інструментів держави, що ними вона впорядковує управління. За Дж. Скотом, першим завданням держави є потреба подолати всі відмінності та оптимізувати пересування, для чого ідеально підходять залізничні колії.²¹ Таким чином, для України залізниця стає символом підкорення степу, і присвячені їй тексти підкріплюють це відчуття.

Залізниця провокує транзитний стан людини в той час як вокзал, хоча і не рятує від демонів транзитності, проте дає особистості тимчасовий прихисток.²² Варто відзначити, що цей транзитний стан стосується як людського життя, так і більш масштабних явищ, в тому числі, історії держави. Пісня, записана С. Жаданом разом з гуртом «Собаки в космосі» з нецензурною назвою «За...ли» показує залізницю як символ всього українського соціально-політичного життя:

Українська залізниця

Гнуті рейки, стрьомні шпали

За...ли, за...ли.

Мелодія наведених рядків навіть передає ритм колес потяга, що посилює відчуття дороги. Таким чином, тут позначається символізм як руху фізичного, так і руху історичного, тяглість якого сягає кількох десятиріч або навіть кількох століть.

Водночас, цей залізничний символізм «транзитності» може бути дуже особистим і підкреслювати психологічну напругу персонажів та їхніх станів «на роздоріжжі».²³ Потрапивши до потяга, персонажі ніби «випадають» з основної сюжетної лінії, і, до певної міри, проходять стан катарсису.²⁴ Пересування залізницею завжди стає якимось містичним актом.²⁵ Дещо несподіваним стає порівняння вагону із в'язницею, але це, скоріше, відсилка до аскетизму подорожі, який в подальшому призведе до очищення.²⁶ Тут може відбутися те, що за інших умов ніколи не відбудеться, наприклад, роман між двома зовсім несумісними персонажами.²⁷ Залізниця – це місце пригадування та рефлексій.²⁸ Після повернення до міста воно залишається таким самим, але не таким самим, на що натякає семіотичний код.²⁹ У підсумку можемо процитувати: «дорога – це час потрачений нами на розуміння своєї загубленості».³⁰

Момент переходу до стану транзитності сприймається не тільки як неминучий, але й як необхідний. У пісні «Ребе» ліричний герой закликає людину, що впевнено стоїть у своєму житті як у фінансових, так і в інших питаннях, до залізничної подорожі, нагадуючи, що в житті немає нічого стабільного: «рушаймо, ребе, нічною залізницею, вночі вокзали пахнуть смертю і корицею».

¹⁹ Жадан С. В. Ворошиловград : роман. 2-ге вид. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2016 . С. 203

²⁰ («Господь симпатизує аутсайдерам», с. 472, «Це просто день, що врубється в простір».)

²¹ Скотт Дж. Благими намереннями государства. Москва: Университетская книга. 2005. 568 с.

²² Жадан С. В. Біг Мак. Перезавантаження : збірка. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015. С. 171.

²³ Жадан С. В. Ворошиловград : роман. 2-ге вид. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2016 . С.285

²⁴ Жадан С. В. Ворошиловград : роман. 2-ге вид. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2016 . С. 208

²⁵ Жадан С. В. Господь симпатизує аутсайдерам : 10 книг віршів. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015. С. «Південно-західна залізниця, година рання»

²⁶ Жадан С. В. Господь симпатизує аутсайдерам : 10 книг віршів. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015. С. 485

²⁷ Жадан С. В. Господь симпатизує аутсайдерам : 10 книг віршів. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015. С. 308, «Господь симпатизує»)

²⁸ Жадан С. В. Господь симпатизує аутсайдерам : 10 книг віршів. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015. С. 507 с. «Я пам'ятаю голоси»)

²⁹ Жадан С. В. Господь симпатизує аутсайдерам : 10 книг віршів. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015. С. 121

³⁰ Жадан С. В. Господь симпатизує аутсайдерам : 10 книг віршів. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015. Так довго в дорозі

Від філософських сенсів можна впевнено перейти до практичної користі. Так само як захопити вокзал було стратегічним кроком у захопленні міста під час революційних та військових подій, так само зараз: хто захоплює вокзал, той створює образ міста. Лише той вокзал, що запам'ятовується подорожньому, може претендувати на роль міської візитівки. Більше того, некомфортний вокзал накладає певний негативний відбиток на сприйняття всього міста. Чи потрібна місту така «вокзальна візитівка»? На нашу думку, безумовно, зважаючи на роль вокзалу як альфа і омега подорожі. Причому мова йде не просто про архітектурні форми, а про речі, які людина ловить на рівні почуттів. Варто зазначити, що вписування вокзалу та причетних до нього споруд у міський простір досі не відбулось. Чи можливо це? Принаймні, це завдання має стояти перед урбаністами, адже образ вокзалу як прихистку маргінальності не додає престижу окремим районам та заважає комплексному плануванню. Зважаючи на сенси вокзалу та залізниці, вона ніколи не зможе стати комфортною, так само як не може бути комфортним для людини транзитний стан. Проте варто зазначити, що цей досвід інколи є тим самим, що приваблює людей в подорожах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барт Р. SVZ. 2-е изд., испр. Москва : URSS. 2001 . 231 с.
2. Барт Р. Смерть автора. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. Москва. 1994. С. 384 – 391.
3. Даниліна О. В. КОНЦЕПТ “МІСТО” В ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ СЕРГІЯ ЖАДАНА. – Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2010. – Випуск XXIII. – Частина 1. – С. 347-354.
4. Жадан С. В. Біг Мак. Perezavantazhennya : zbirka. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015. 300 с.
5. Жадан С. В. Ворошиловград : роман. 2-ге вид. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2016. 316 с.
6. Жадан С. В. Господь симпатизує аутсайдерам : 10 книг віршів. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2015. 507 с.
7. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. Київ: Факт. 2009. 148 с.
8. Землянська А. В., Стрілець О. В. Трагічний образ української молоді у романі С. Жадана «Ворошиловград». Наукові записки Національного університету «Острозька академія» – С. 114-116
9. Котинська К. Львів: перечитування міста. Львів: Видавництво Старого Лева. 2007. 240 с.
10. Лук'янець Т. Концепт МІСТО та урбаністична поезія: мультимодальний дискурсивний аналіз взаємодії матеріальних та вербальних знаків. HUMANITIES & SOCIAL SCIENCES 2011 (HSS-2011), 24-26 NOVEMBER 2011. LVIV, UKRAINE. С. 114-115
11. Рочняк Ю. А. Особливості архітектури залізничних вокзалів Закарпаття . Historical and Cultural Studies Vol. 3, No. 1, 2016 . С. 105 – 112.
12. Скотт Дж. Благими намереннями государства. Москва: Университетская книга. 2005. 568 с.
13. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569 – 1999. Київ : Дух і літера, 2012. 464 с.
14. Студницький І. Ретроспективізм у архітектурі вокзалів України другої половини XIX – першої третини XX ст.: стилістичні особливості та принципи художньої взаємодії. Вісник Львівської національної академії мистецтв. Вип. 24. С. 246 – 256.
15. Филлиппс Л., Йоргенсен М. В. Дискурс-анализ. Теория и метод. Харьков: Изд-во «Гуманитарный центр». 2008. 352 с.
16. Шаф О. В. Мотив мандрів у творчості Сергія Жадана в контексті «маскулінної безпритульності». Доступ: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Tkht_2012_14_14

REFERENCES:

1. Bart R. SVZ [In Russian]. 2-e y'zd., y'spr. Moskva : URSS. 2001 . 231 s.
2. Bart R. Smert' avtora [Death of Author] [In Russian]. Y'zbrannyye raboty: Semy'oty'ka. Poety'ka. Moskva. 1994. S. 384 – 391.
3. Dany'lina O.V. KONCEPT “MISTO” V PROZOVYX TEKSTAX SERGIYA ZhADANA [Concept of 'City' in the Prose Texts of S. Zhadan] [In Ukrainian]. - Aktual'ni problemy' slov'yans'koyi filologiyi. – 2010. – Vy'pusk XXIII. – Chasty'na 1. – S. 347-354.
4. Zhadan S. V. Big Mak. Perezavantazhennya : zbirka [Big Mak. Reload] [In Ukrainian]. Harkiv : Klub simejnogo dozvillya. 2015 . 300 s.
5. Zhadan S. V. Voroshy'lovgrad [Voroshylovgrad] [Romance in Ukrainian]: roman. 2-ge vy'd. Harkiv : Klub simejnogo dozvillya. 2016 . 316 s.

6. Zhadan S. V. Gospod` sy`mpaty`zuye autsajderam : 10 kny`g virshiv {Our Lord Sympathizes to Outsiders} [Poetry in Ukrainian] . Xarkiv : Klub simejnogo dozvillya. 2015 . 507 s.
7. Zabuzhko O. Shevchenkiv mif Ukrayiny`. Sproba filofs`kogo analizu [Shevchenko`s Myth of Ukraine] [In Ukrainian]. Ky`yiv: Fakt. 2009. 148 s.
8. Zemlyans`ka A. V., Strilecz` O. V. Tragichny`j obraz ukrayins`koyi molodi u romani S. Zhadana «Voroshy`lovgrad» [Tragic Image of Ukrainian Youth in the S. Zhadan`s Novel “Voroshlyovgrad”] [In Ukrainian]. Naukovi zapy`sky` Nacional`nogo universy`tetu «Ostroz`ka akademiya» - S. 114-116
9. Koty`ns`ka K. L`viv: perechy`tuvannya mista [Lviv. Rereading of the City] [In Ukrainian]. L`viv: Vy`davny`cztvo Starogo Leva. 2007. 240 s.
10. Luk`yanecz` T. Koncept MISTO ta urbanisty`chna poeziya: mul`ty`modal`ny`j dy`skursy`vny`j analiz vzayemodiyi material`ny`x ta verbal`ny`x znakov [The Concept of ‘City’ and Urban Poetry] [In Ukrainian]. HUMANITIES & SOCIAL SCIENCES 2011 (HSS-2011), 24-26 NOVEMBER 2011. LVIV, UKRAINE. S. 114-115
11. Rochnyak Yu. A. Osobly`vosti arxitektury` zalizny`chny`x vokzaliv Zakarpattya [Peculiarities of the Transcarpathia Railway Stations Architecture] [In Ukrainian] . Historical and Cultural Studies Vol. 3, No. 1, 2016. S. 105 – 112.
12. Skott Dzh. Blagy`my` namereny`yamy` gosudarstva [With Good Intentions] [In Russian]. Moskva: Uny`versy`tetskaya kny`ga. 2005. 568 s.
13. Snider T. Peretvorennaya nacij. Pol`shha, Ukrayina, Ly`tva, Bilorus` 1569 – 1999 [Transformation of Nations. Poland, Ukraine, Lithuania, Bioruss 1569-1999] [In Ukrainian]. Ky`yiv : Dux i litera, 2012. 464 s.
14. Studny`cz`ky`j I. Retrospekty`vizm u arxitekturi vokzaliv Ukrayiny` drugoyi polovy`ny` XIX – pershoi trety`ny` XX st.: sty`listy`chni osobly`vosti ta pry`ney`py` xudozhn`oyi vzayemodiyi [Retrospectivism in the Railway Stations Architecture of Ukraine in the Second Half of the XIX – First Third of the XX cc] [In Ukrainian]. Visny`k L`vivs`koyi nacional`noyi akademiyi my`stecztv. Vy`p. 24. S. 246 – 256.
15. Fillips L., Jorgensen M. V. Dy`skurs-analy`z. Teory`ya y` metod [Discourse-analysis. Theory and Method] [In Russian]. Xar`kov: Y`zd-vo «Gumany`tarnyj centr». 2008. - 352 s.
16. Shaf O. V. Moty`v mandriv u tvorchosti Sergiya Zhadana v konteksti «maskulinnoyi bezpry`tul`nosti» [Motive of Travel in S. Zhadan`s Works in the Context of Masculine Homelessness] [In Ukrainian] . Dostup: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Tkht_2012_14_14